

Fetâvâ-yı Akkirmânî'den Seçmeler

فم القية ومن فصل في الحبس من ادب القاضى من خزنة الفتاوى **مسئله** بر قاضى عدل
اولمق اوزره تقليدا و لوب محل قضا سنه كلكده ارتسا سندن غيرى فقه جمع
ايدوب شرب خمر استه غرله مستحق اولورمى **الجواب** اولور فى ظاهر المذهب
وعند البعض منغزل اولور قال فى ابضاح الاصلاح و عليه الفتوى و فى الرعاية
و غر علمائنا الثلثة انه ينغزل ولا يجوز قضاؤه **جواب آخر** سعادتلو پادشاه
تعالى و قواه حضرتلى قضاى عدالتلى اعتقادى ايله تقليدا يدربوبه فسق
وظلمه رضاي شريفلى بو قدر ابتداء فسقى ايله تقليدا يتمر لربوبيله قاضى غرله
مستحق در ظاهر مذهبهم اما علماء ثلثة مزدن منغزل اولوب مطلقا قضاى
جايز اولماق داغى مرويدر شرح مجمع و ابضاح اصلاحه معنى به بو قولدر **نيليدر**

Mes'ele: Bir kadı adl olmak üzere taklîd olunup mahall-i kazâsına geldikde irtişâsından gayrı feseka cem' edip şürb-i hamr etse azle müstehak olur mu?

el-Cevâb: Olur. Fî zâhiri'l-mezheb ve inde'l-ba'z mün'azil olur. (Nakil)

Cevâb-ı âhar: Sa'âdetli pâdişâh-ı [169b] [*âlem-penâh eyyedallâhu*]¹ te'âlâ ve kavâhu hazretleri kuzâtı adâletleri i'tikâdı ile taklîd eder. Böyle fısk ve zulme rızâ-yı şerîfleri yokdur. İbtidâ fıskı ile taklîd etmezler. Böyle kadı azle müstehakdır zâhir-i mezhebde. Ammâ ulemâ-i selâsemizden mün'azil olup mutlaka kazâsı câiz olmamak dahi mervîdir. *Şerh-i Mecma'* ve *İzâh-ı Islâh'* da müftiye bu kavildir denilmiştir.

¹ Reddedede *alem-penâh* ifadesi var. Ama varak *te'âlâ* ile başlıyor.

القضاء فزاد بالقاضي حياوى المنية **مسئله** قرندا شلرا اولوب غيرى
ولا يندن كلوب توطن ايدن زيدايله عمرو دن زيد وفات ايدوب وارث
معروفى اوليوب مژوكاتنى امين بيت المال قبض ايدوب قرنداشى اولان
زيدك لابونى قرنداشيم ديود عوى ايدوب وبوراده على وفق دعواه
شاهد لركتور سه امين وار ولا يتكدن نقل شهاده كتور بوشاهد لرايله
ويرم ديمكه قادرا ولورى **الجواب** اكر بومقوله دعواه ولا يتلرند
نقل شهاده كتور مينجه بوراده كى شاهد لرد بكنمسون ديوحكم سلطانى
واريسه قادرا ولور استثناء سلطان شرعى ومرعى در ولا قادر اولماز
بينه عادله اقامة اولند قد نصكره قاضى اوزرينه بلا تاخير حكم واجبر
فالفصل الخامس فزاد بالقاضى التا تاريخانية و فباب الدفع فى الدعوى
فردعوى القنية وغيرها **مسئله** زيد فوت اولوب زوجه سى واو لاد صغار

Mes'ele: Karındaşlar olup gayrı vilâyetden gelip tavattun eden Zeyd ile Amr'dan Zeyd vefât edip vâris-i ma'rûfu olmayıp metrûkâtını emîn-i beytü'l-mâl kabz edip karındaşı olan Zeyd'in li-ebeveyn karındaşım deyu da'vâ edip ve burada alâ vefki da'vâhu şâhidler getirse emîn var vilâyetinden nakl-i şehâde getir bu şâhidler ile vermem demeğe kâdir olur mu?

el-Cevâb: Eđer bu makûle da'vâda vilâyetlerinden [172a] nakl-i şehâde getirmeyince buradaki şâhidler dinlenmesin deyu hükm-i sultânî varsa kâdir olur. İstisnâ-i sultân şer'î ve mer'îdir ve illâ kâdir olmaz. Beyyine-i âdile ikâme olundukdan sonra kadı üzerine bilâ-te'hîr hükm vâcibdir. (Nakil)

مسئله بردعوی بردفعه استماع اولنوب شرع حکم و فصل اولند قلدن
صکره مدعی اولان کسنه عیننی ایله اول دعوی تکرار دعوی ایدوب قاضی
استماع و حکم ایتمکه قادر اولورمی **الجواب** اولماز و الامر بعد اخری دعوی
و حکم اولنوب بعضینک ایسه غیر اوزرینه رجحانی بوق تسلسلی مؤدی اولور
متسلا الی غیر النهایه ترتیب دعوی و حکم و فتح ایسه موضوعات شرعدن
خارجدرحتی بر حادثه ده مرتبه بحق قضاء واقع اولسه بعده اول حادثه نک
فلان حضورندک ثانیاً سماعنه سلطان امر بلیسه قاضی اوزرینه انی ثانیاً
استماع مفترض اولماز فکیف که سلطان زمان زاد الله تعالی عمر او عدلاً
وامر بخله سلا ثانیاً سماعدن نهی ایدوب امر لرندک استثناء بیور مش اولالر
استثنای ایسه شرعی و مرعی درو مستثاده قضاة قاضی دکلردر فبعد
الفصل الشرعی دعوی مدعی و استماع قاضی معتبر و مرضی دکلدر بل کل منهما من
سقط المتاع و مما يستوجب ان لا یباع ولا یتباع بحق قضا واجب الامضاء
اولوب تعرض جاز اولماد و غیرندک حضرت علی رضی الله عنه ماجئت لاحل
عقد عقد ها عمر و لا عقده عقد حلتها بیور مشلدر قضاء محل مجتهد فیه
مصارف اولسار تضاسی واجب و محتم اولق مسلسلی ایسه مشهوره
ومتون شر و حک قضا سندک مسطوره درو ما ذکرنا ما خود فر کتاب الرجوع
غیر الشهادة من العناية و من الفصل الخامس من ادب القاضی من التاثر خائبة و من
فصل فیما یتعلق بالقضاء و نقضه من ادب القاضی من خزائن الفتاوی و من قضاء
الاشباه و توفیق الوقایة **مسئله** زیدک عمر و ایله دعوی اولوب اوج دفعه

Mes'ele: Bir da'vâ bir defa istimâ' olunup şer' ile hükm ve fasl olunduktan sonra müdde'î olan kimesne aynı ile ol da'vâyı tekrâr da'vâ edip kadı istimâ' ve hükm etmeğe kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olmaz ve illâ merraten ba'de uhrâ da'vâ ve hükm olunup bazının ise gayrı üzerine rüchânı yok teselsülü mü'eddî olur. [174b] Müteselsilen ilâ gayri'n-nihâye tertîbi da'vâ ve hükm ve fesh ise mevzû'ât-ı şer'den hâricdir. Hattâ bir hâdisede merraten bi-hakkın kazâ vâki' olsa ba'dehû ol hâdisenin filân huzûrunda sâniyen semâ'ına sultân emr eylese kadı üzerine anı sâniyen istimâ' müfterazz olmaz. Fe-keyfe ki sultân-ı zamân *zâda'llâhu te'âlâ umran ve adlen ve emerra neclehû neslen* sâniyen semâ'dan nehy edip emirlerinde istisnâ buyurmuş olalar. İstisnâları ise şer'î ve mer'îdir ve müstesnâda kuzât kadı değillerdir. Fe-ba'de fasli'ş-şer'î da'vâ-yı müdde'î ve istimâ'-i kadı mu'teber ve marzî değildir. بل كل منهما من سقط المتاع و مما يستوجب أن لا يباع ولا يبتاع ما جئت لا حل عقدة عقدها Hazret-i Ali radiya'l-lâhu anhu i mahall müctehidün fih musâdif olsa irtizâsı -buyurmuşlardır. Kazâ² عمر ولا عقده عقدة حلها² lâzib ve lâzım ve imzâsı vâcib ve mütehattem³ olmak meselesi ise meşhûre ve mütûn ve⁴ şürûhun kazâsında mestûredir. (Nakil)

² "Ne Ömer'in attığı düğümü çözmeye geldim, ne de onun çözdüğünü düğümlemeye."

³ Veliyyüddin Efendi 136a.

⁴ Veliyyüddin Efendi 136a.

بعترض عليه وكذا في قضاء الكفاي **مسألة** زيد ملتزم مال غايب ومفقود در ديو
عمر ومفقودك بيت المال جانبندن اوج بيكدن زياده آنچه سن قبض اتيدكدن صكره
عمر و كلوب كنديسى ويا وكيلى مبلغ مرقومى طلب ايلدكه ملتزم مرقومى استاتنه كوندرد
اوج بيكدن زياده مال ميرى دعواسى استانه مدن غيرى موضعده استماع اولنمو
دبواستنا اولنوب امرعلى وارد اولمشدر بود عوى استانه سعادتن استماع
اولنوبر موجب امرعلى غيرى برده ديكلتمه ديمكه قادر اولورمى **الجواب** اولور
السلطان اذا قلد القضاء رجلا واستثنى حصومة صح الاستثناء ولا يصير
هو قاضيا في تلك الحصومة كذا في ادب القاضى مخزانة الفتاوى **مسألة** زيد عمرودك

Mes'ele: Zeyd-i mültezim mal gâ'ib ve mefkûddur diye Amr mefkûdun beytü'l-mâl cânibinden üç binden ziyâde akçesin kabz etdikden sonra Amr gelip kendisi veya vekîli meblağ-ı merkûmu taleb eyledikde mültezim-i merkûmu âsitâneye gönderdim üç binden ziyâde mâl-ı mîrî da'vâsı âsitânemden gayrı mevzi'de istimâ' olunmasın diye istisnâ olunup emr-i âlî vârid olmuştur bu da'vâ âsitâne-i sa'âdetden istimâ' olunur ber-mûceb-i emr-i âlî gayrı yerde dinletmem demeğe kâdir olur mu?

el-Cevâb: Olur. (Nakil)

قاری الهدایة **مسئله** بالفعل قاضی اولان زید عزلت نفسی دسه بعده بنه دعوی
دیگلیوب حکم ایله حکمی یاقدا ولورمی **الجواب** اولور قاضی نفسی عزلیله مغرول
اولماز نفسی عزلی نصب و تقلید ابدن سلطانک معلومی و مرضیسی اولما یخده لما
سئل عن قاضی بلدة عزل نفسه عن القضاء والسلطان الذي ولاه القضاء في بلد
اخر هل ينزل بعزل نفسه حتى لو جلس في بيته اياماً ويقول عزلت نفسي عن القضاء
ثم خرج بشفاعت الناس وجلس للقضاء هل ينفذ قضاؤه قال لا ينزل الا اذا علم
السلطان ورضى بعزل نفسه كذا في الباب الثاني من قضاء جواهر الفتاوى **مسئله**

Mes'ele: Bi'l-fi'il kadı olan Zeyd *azeltü nefsi* dese ba'dehû yine da'vâ dinleyip hükm eylese hükmü nâfiz olur mu?

el-Cevâb: Olur. Kadı nefsinin azl ile ma'zûl olmaz, nefsinin azli nasb ve taklîd eden sultânın ma'lûmu ve marzîsi olmayınca. (Nakil)

فرض خصم علی خصم کذا فی الفصل الثانی من العادیة **مسئله** زید بر ولایتہ تقلید
سلطانیلہ قاضی اولوب ولایت فر بوره ده اجرای احکام شرعیہ ایدر کن
برات اراضی و یا خود بر ارض مصالحی ایچون استانیہ کیدر اولدوقه بالفعل
نابئی اولان عمر و ینه نایم سن سن دیو کند مهری ایله یدینه نیابت مکتوب
ویروب ایچنده نیابت خصوصی ایچون مؤخر تاریخ ایله مکتوب داخلی کلور سه
قطعا عمل ایتوب اولوب سابق اوزره ینه سن نابئ اولاسن دیو یازمش
اولس بکوک داخلی یدینه کندی مهری ایله نایم اولاسن دیو بلا تاریخ مکتوب
ویر مش اولسه عمر و و پرد و کی مکتوبه مؤخر تاریخله مکتوب داخلی کلور سه
قطعا عمل ایتیه سن دیچیک بو ایکی مکتوبک شرعا قغیسے ایله عمل اولور **الجواب**
قضیه وجه منصوص و مشروح اوزره ایسه عمر و مکتوبی ایله عمل اولور بکوک
مکتوبی مورخ اولما ییحق قلبیه و بعد یتہ محتمل اولوب محتمل تحج ملزمه اولدور ^{غذک}
غیری اهل سنت کثر هم الله تعالی مذهبی اوزره فعله نمکندن اول نسخ جایز در
بکوک مؤخر تاریخله مکتوبی داخلی اولور سه عمر و مکتوبنده کی قید ایله منسوخ
اولور مسئله اصوله مبین و مبره ندر **صوره فر بوره ده** زید قاضی عمر و
یدنه نایم سن اولاسین مؤخر تاریخله کلن نیابت مکتوبنه قطعا عمل ایتیه سن
دیمش ایکن بکوک داخلی یدینه سنی نابئ نصب ایتدم دیو بلا تاریخ نیابت مکتوبی
ویر مش اولیحق رعایا بر عمر و ی نابئ ایدر زید بوب محکم کی عمر و ضبط ایتدر سلر
مذکور لوک جمله سنه شرعانه لازم کلور **الجواب** عمر و ی نابئ ایدر بوب محکم کی
اکا ضبط ایتدورن قاضینک وجه منصوص اوزره تقلید و استخلافنی ناطق
تمسکیدر رعایانک جعل و نصب لری ایله قضا اولماز عمر و مراجعت ایدر لرسه
قاضیلرینک نایبنه مراجعت ایتمک لازم کلور **مسئله** زید استانه سعادتک

Mes'ele: Zeyd bir vilâyete taklîd-i sultân ile kadı olup vilâyet-i mezbûrede icrâ-yı ahkâm-ı şer'iyeye ederken berât ihrâcı veyâhud bir âhar mesâlih için âsitâneye gider oldukça bi'l-fi'il nâibi olan Amr'a yine nâibim sensin deyu kendi mührüyle yedine niyâbet mektûb[u] verip içinde niyâbet husûsu için mu'ahhar târîh ile mektûb dahi gelirse kat'an amel etmeyip üslûb-ı sâbık üzere yine sen nâib olasın deyu yazılmış olsa Bekir'in dahi yedine kendi mührü ile nâibin olasın deyu bilâ-târîh mektûb vermiş olsa Amr'a verdiği mektûbda mu'ahhar târîhle mektûb dahi gelirse kat'an amel etmeyesin deyicek bu iki mektûbun şer'an hangisi ile amel olunur?

el-Cevâb: Kaziyeye vech-i mansûs ve meşrûh üzere ise Amr'ın mektûbu ile amel olunur Bekir'in [182b] mektûbu müverrah olmayacak kabliyyete ve ba'diyyete muhtemel olup muhtemel hüccet mülzime olmadığından gayrı ehl-i sünnet *kesserehumu'llâhu te'âlâ* mezhebi üzere fi'ile temekkünden evvel nesh câizdir. Bekir'in mu'ahhar târîhle mektûbu dahi olursa Amr'ın mektûbundaki kayd ile mensûh olur. Mes'ele usûlde mübeyyen ve müberhendir.

Sûret-i mezbûrede Zeyd-i kadı Amr'ın yedine nâ'ibim sen olasın mu'ahhar târîhle gelen niyâbet mektûbuna kat'â amel etmeyesin demiş iken Bekir'in dahi yedine seni nâ'ib nasb etdim diye bilâ-târîh niyâbet mektûbu vermiş olıcak re'âyâ biz Amr'ı nâ'ib ederiz deyip mahkemeyi Amr'a zabt etdireseler mezkûrların cümlesine şer'an ne lâzım gelir?

el-Cevâb: Amr'ı nâ'ib edip mahkemeyi ona zabt etdiren kadının vech-i mansûs üzere taklîd ve istihlâfını nâtik temessüküdür. Re'âyânın ce'al ve nasbları ile kazâ olmaz. Amr'a mürâca'at ederlerse kadılarının nâ'ibine mürâca'at etmek lâzım gelir.